

ԳԻՏԱԿԱՆՔ

ԲԱՐԻՉ ԾՈՒՈՒՆ ԴԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսական մայրաքաղաքը ծովու նաւահանգիստ մ'ընելու յրազիրը շատ անգամ ֆրանսացի քաղաքագէտներուն միտքը գրաւած է:

Պուֆէ տը լա Կրիյը Revue Politique et Parlementaire մէջ կը խօսի դժուարին խնդրոյն վրայ: Դա առաջարկուեցաւ 1898ին, բայց կատարի գործարկութիւն տեղի ունեցաւ՝ Սենի շոգեկառքի և նաւային ընկերութիւններուն կողմէն, նոյնպէս ծովային և նոյն գետոյն նաւահանգիստներէն, և յանգուոն յաջուածը խղճուեցաւ:

Բայց հիմայ տնտեսական, արուեստական և առևտրական պայմանները փոխուած են: Պէլ-Տիոյ թելադրող օրինակը, որ արիութեամբ հարսցին դիմադրուեց և յաջողութեամբ լուծեց՝ խրախոյս մ'է մեծ ձեռնարկին:

Ֆրանսական նաւահանգիստներէն ոչ մին, Տէօն-քէէք, Հաւր կամ Ռուան, որքան ալ իրենց նըպաստած ըլլան ջրանցքներէ և երկաթուղիներէ որ որ գիւրեւք ուղղակի կը միացնեն վախտոր քաղաքներուն՝ չեն կրնար Անվերսայի հետ մրցիլ: մի միակ նաւահանգիստ որ պիտի կարենայ Ֆրանսայի մերձեցնել վաճառականութիւնը՝ Բարիչ պիտի ըլլայ:

Սենը, իբրեւ նաւագնացութեան ջրանցք, շնորհիւ իւր ոռոգած երկրին բնութեան՝ շատ բնական առաւելութիւններ կ'ընծայէ: Առաջարկուած է Մանչէսթրի ջրանցքին տարածութիւնը ընդունիլ, այսինքն 35 մէդր լայն՝ ուղիղ գիծերուն մէջ և 45 կոր գիծերուն մէջ: Միւս ամենէն ծանօթ ջրանցքներուն լայնութիւններն են. 37 մէդր՝ Սուէզ, 27 Անդէլտաւ, 55 Պետրբուրգ, 17 Եանտ, 22 Կորնթոս, 25 Բիւէ: Կարելոր կամուրջները շարժուն պիտի ըլլան, բայց ոչ երկաթուղիներու նը՝ որոնք 22, 5 մէդր ջրին երեսէն բարձր պիտի շինուին, ինչպէս Մանչէսթրի ջրանցքինը:

Տէրութիւնը ջրանցքին շինութիւնը պէտք է յանձնէ ընկերութեան մը՝ որ կարօտ չըլլայ կառավարութեան օգնութեանը, և որ նաւարկութեան շահերով գոցէ իւր ծախսերը:

Եթէ՛ ինչպէս որ հաւանական կը կարծուի՝ նաւային շարժումը աւելի պիտի աճի, Տէրութիւնը օգուտ պիտի քաղէ հարկերու վճարմանց անուամբ: ասկից գատ՝ ջրանցքին երկաթուղիներէ վրայ երկիրները թէ՛ աւելի գիրաւակեց կենաք մը պիտի ունենան և թէ՛ կարեւորութիւն պիտի ստանան:

Ուրիշ ոչ արհամարհելի օգուտներ են՝ Սենի կանոնաւորումը, որուն հովիտները երբեմն ողորդուներու ենթարկուած են, գնդաւորական տեսակետով ալ ասպատակութեան առէն ֆրանսական մայրաքաղաքը ամենամեծ ապահովութիւն մը ձեռք բերած պիտի ըլլայ:

1871ին՝ Բարիչը պաշտպանող մարտիկներէն, որ մի միայն յաջողեցան անոր անկումը ուշանել, բայց թէ որ ծովային ջրանցք մը գայն Ռուանին միացուցած ըլլար և ծովային նաւահանգիստը Գլիշի մէջ հաստատուէր՝ որ պաշարներու մեծ ամբարանոց է՝ քաղքին պաշտպանութիւնը շատ աւելի կատարեալ պիտի ըլլար:

ՉԻՆԱՍԱՆ ԱԿՆՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Կ'իյնէի թէ մինչեւ 130) թուականը ակնողի գոյութիւնը անհանօթ էր, թէպէտեւ նաեւ Հին Հռոմայեցիք անգրադարձած պէտք է ըլլան որ թափանցիկ, զգաստ որ կամ կորնթաղ մարմինները երբ պատշաճապէս դրուին աչաց առջեւ աւելի որոշ կը ցուցնեն դիտուած առարկաներու պատկերը:

Chamber's Journalը կը կարծէ թէ Հռոմայեցի վայելչութիւններն ոմանք՝ Ժամանակակից վառիչաւթներուն պէս՝ ակնոց կը գործածէին թեւ պէտեւ շատ անկարգաւ:

Չինները որ շատ բաներու մէջ առաջին քայլը ըրած են, բայց երբէք մէկ քայլէն աւելի... չեն կրնար պարծիլ թէ գործիքը՝ որ հնագոյնէն աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ՝ իրենց գտած են, գործիք մը՝ որ կարող է նկատուիլ իբր խորհրդաւ նշանը մեր կարճատեսներու քաղաքակրթութեան թերեւս ակնոցները Չինաստան տարուցանելու պայմանը՝ Երբայեցուց միջոցաւ որ Գայֆուիկ-Փու գաղթիւ էին, և քանի որ առաջին ակնոցները խաղաղ մէջ շինուցան՝ անհասանկան չէ որ Մարդոյ-Բուդ և աւելի հաւանօրէն Բէքինի իտալացիք արքայիսկոպոստները գանոցը Չինաստան մտուցած ըլլան:

Չինացի մատաններուն մէջ ակնոցներուն վրայ առաջին յիշատակութիւնը եղած է Տիւդադրական Ժողովրդային մէջ որ հրատարակուած է 1460 թուականին: Կայսեր ընծայած աւարկայի մը վրայ կը խօսուի. երկու ստապիտ օգաւառակի ձեւն ունէր, շատ բարակ՝ երկու ոսկիէ շըլանակի մէջ անցուած՝ հաւկիւր նման բան մ'ունենալով: Տկարանոցները զննելով այս առարկան իրենց աչքերուն առջեւ կրնային կարգաւ ամենափոքրիկ գրեր որ կրկին և կամ աւելի մեծցած կ'ընային: Մի և նոյն գրիչը կ'ըսէ որ նմանօրինակ աւարկայ մը որ Տէրութեան ենթարկուած՝ Գարի մը կը վերաբերէր լաւ ձիու մը հետ փոխանակուեցաւ արեմտեան գաւառէն եկած Հու Մուան-չու կոչուած վաճառականէ մը՝ որ այն առարկան ախ-չախ կոչած էր: Մուան չու բացատրութիւնը կը նշանակէ մուլաի ցեղէն - մեծաւ մասամբ Պարսկաստանէն եկած Երբայեցիներ՝ որ 1421ին ընդունեցան երկուստեք կայսրէն քանի մը նպաստներ: Հու բացատրութիւնը շատ դարերու մէջ գործածուեցաւ անխիտ Պարսիկ և Ատրի ինչպէս նաեւ Հնդկի և Թաթար նշա-

նակելու, բայց « արեւմտեան գաւառ » բացա-
տրութիւնը չի թողուր որ այս յետիններուն վրայ
անուի խօսքը:

Աւելի վերջ եղած աշխատութիւն մը՝ պատկե-
րագրող՝ « թանկագին առարկաներ » վերնագրով՝
կը բացատրէ որ աւի-դարի յառաջ կու գայ բայակ
ամպերու բակերէ որ կը շրջապատեն արեւն և
լուսինը և թէ այս երկու վանկերով զը նշանա-
կուին նաեւ թափանցիկ նիւթով սկաւառակներ,
գրեթէ անգոյն, դրամի մը մեծութեան չափ:

Ուրիշ աշխատութիւն մը՝ մէկ ու կէս դար ա-
ռաջ կատարուած՝ կ'ըսէ թէ աւի-դարները մեծ
յարգ ունէին նախընթաց հարստութեան ժամա-
նակ (1368-1643) և թէ անոնք պարզեւ կը տրու-
էին (Կրօնիքէն և կամ բարձր գնով կը գնուէին
Հու պանաթականներէն):

Այնոցները այժմ շատ արժան կը ծախուին
Ձիաաստանի մէջ. ֆանդուի մէջ ին գործաւոր-
ներ բիրտեղայ քանչիւ ակնոցներ կը չինեն
մեծաւ մասամբ ծովային թէթեւ գոյնով մը:

ՖԲԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ՝ ՕՏԱՐԱԿԱՆԱՅ ԹԻԻԸ

Ֆրանսայի մէջ՝ օտարականաց թիւը երթալով
աւելցած է աստիճանաբար մինչեւ 1891, այս
տարւոյն մէջ կը հասնէր մինչեւ 1,130,211ի,
այսինքն 297 առ 10,000 բնակիչ:

Վերջին նոր թուահամարը մինչեւ 1,033,871
հոգւոյ կը հասցնէ, այսինքն 269 առ 10000
բնակիչ: Ընդ հակառակն քաղաքացիութեան ի-
տաւուծք ստացողներուն թիւը երթալով կ'ամբ,
այնպէս որ 1901ին մինչեւ 221,784 հոգիի ելաւ:
1,033,871 օտարականներուն մէջ՝ ըստ ամենա-
յետին թուականութեան, կը հաշուուին 330,465
իտալացիք. 323,360 Պելճիացիք. 89,772 Գեր-
մանացիք. 88,425 Ապանիացիք. 72,042 Զուի-
ցերացիք. 36,948 Անգլիացիք. 21,989 Լուքսեմ-
պուրցիք. 16,061 Ռուս. 10,017 Ամերիկացիք
(ու Միացեալ-Նահանգաց ամերիկացիներէն).
9,790 Աստրիացիք. 6,615 Հոլանտացիք. 6,155
Ամերիկացիք՝ Միացեալ-Նահանգաց. 5,200 Ռու-
մէնք, Սերպիացիք, Պուլկարք. 2,724 Թուրք.
2,225 Յոյնք:

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Ըլլալով այն մասնագիտական թերթերէն, որ
տարւոյն որ և է եղանակին կարող են հրատա-
րակուիլ առանց անպատեհութեան, այլ ուղեով
հետեւիլ այսօրվոյ թանց, կը նախընտրէ միշտ
կանոնաւոր հրատարակութիւնը, ու բացառու-
թեամբ մ'է միայն որ կրկին միացեալ թիւեր ըն-
ծայցը, տալու համար զգուշացու տեսակի ըն-
թերցումներ՝ որոնց հարկը այնքան զգացել կու
տայ հայ հանդէսներու նուազումը:

ՍՏԱՅՈՒԱԾ ԳՐԲԵՐ

FINCK. — *Armenische Literatur*,
München. 1906.

ՏՐԲՈՒ. ԵՆՈՒՔ. ԹԵՆԵԱՆ. — *Տարրական դասըն-
թացք. նախադասքերը բնագիտական և բնապատ-
մական գիտութեանց. Ա. և Բ. տարի. Կ. Պո-
լիս. Տպագր. Մատթէոսեան. 1907. գին 6
դրուշ:*

ՊԱՆԵՆՅ ԴԲՏԱՆ. ՀԲՏԱՐԱՐԱՌԹԻՒՆ. — *Մանկա-
պարտէզ քերական. Կ. Պոլիս. տպ. Մատթէո-
սեան, 1907, գին՝ 20 փարա:*

A. П ТУМАЮБЪ "Русско армянскій
Словарь," Тифлисъ, 1907, 76 коп.

ՅՈՒԼԱՆԵՆԻ ՄԱԿԻՍԵԱՆ. — *Հորոտ - Մորոտ,
պատկերներ իրական կեանքից, երրորդ գիրք.
Նոր-Նախընթան, 1907, գինը՝ 30 կոպէկ:*

Ս. ԴԱԹԵՆԻՆԻ ՀԲՏԱՐԱՐԱՌԹԻՒՆ. — *Երկրորդ
փունջ. հաւաքածոյ յաշխարհիկ լեզուէ. արձակ
և ոտանաւոր. չորրորդ տպագրութիւն. Կ. Պոլիս,
1907, գին 6 դրուշ:*

ALMO ZANOLLI. — *Fabellae Olympia-
nae, Florentinae*, 1907, էջ 88.

Ս. ԴԱԹԵՆԻՆԻ ՀԲՏԱՐԱՐԱՌԹԻՒՆ. — *Փնջակ գիրք
ընթերցանութեան փոքր տղայոց համար. Կ. Պո-
լիս. տպ. Յ. Ասատուրեան, 1906 գին 1,25
դրուրուշ:*

ԴԱԹԻ ԻՍԿԱՅՈՒՆ. — *Դուռն պիտի ըլլաս բարո-
յացէտ, տնտեսագէտ, օրէնսգէտ. Գ. հտ. ման-
չոց դասընթացք (միջին և բարձրագոյն դասըն-
թացք. Ա. հտ. 8 զր. Բ. հտ. 6 զր.) աղջկանց
բաժին (բարձրագոյն դասընթացք), 1907՝ 8 զր.
Կ. Պոլիս, տպ. Մատթէոսեան, 1907:*

ԽԵՒԼԱՅ ԼԱՅՈՒՆԵԱՆ Բարեգործական քսանեւ-
հիգանակը. թիֆլիս. տպ. Աղանեանց. 1907:

ՂԵՆՈՒՅ Վ. ԴԱԹԵՆ. — *Մկրտութեան խոր-
հուրդը. Կ. Պոլիս. տպ. Տէր-Ներսէսեան. 1907.
գին 5 զր:*

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ. — *Գանձարան բարոյական
դաստիարակութեան. (բարոյագիտական և բա-
նաստեղծական ծաղկագաղ.) Կ. Պոլիս տպ. Մատ-
թէոսեան. 1907. գին 5 զր:*

ՅԵՐԵՐԻՔ ՄԵԼՈՍԵՐ. — *Գանուկի հարսանեաց
հրատարակութեան. (միջնութիւն Գայտնութեան գրքին
և իր տեսիլներուն. Աղեքսանդրիա տպ. Գ. Նա-
զարէթեան. 1906. գին 10 զր:*

ԲԱՐՍԵՐ Ս. ԱՐԱՊԵԱՆ. — *Թուաբանութիւն. մի-
ջին և բարձրագոյն դասընթացք. Կ. Պոլիս. տպ.
Պէրպէթեան. 1905. գին 4 զր:*

ՏՐԲՈՒ. ՅՈՒԼԱՅ ՏԵՐ-ԱՍԵՐԱՆԵԱՆ. — *Մարդկային
մարմինը. Կ. Պոլիս. տպ. Մատթէոսեան. 1907.
գին 10 զր:*